

Стеценко Ніна Сергіївна
ст. викладач кафедри історії держави і права
України і зарубіжних країн
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ВОСЬМИГОДИННИЙ РОБОЧИЙ ДЕНЬ: ЯК ФРАНЦУЗЬКІ РОБІТНИКИ ЙОГО ДОСЯГАЛИ

На європейському континенті рух на користь 8-годинного робочого дня виник спочатку в Парижі. Однією із найперших вимог робітників, які за допомогою повстання у 1848 р. скинуло уряд Луї Філіпа, було обмеження законом годин праці. Є свідчення, що ще у 1841 р. Ельзаський фабрикант Даніель Легран вимагав від французького уряду видати фабричний закон, який обмежував би години праці чоловікам, як і жінкам, хоча б до 12 годин на день. Одним із перших результатів народної перемоги у лютому 1848 р. був Декрет, який обмежував години праці. Цей Декрет постановив, що тривалість праці не повинна перевищувати 10 годин в день в Парижі та 11 годин в день в інших містах Франції. Але вже 9 вересня 1848 р. його було відмінено і вже максимальним робочим днем встановлювалося 12 годин дійсної праці. Прийняття поспіхом законодавчих актів вказувало на їх недієвість, так як не було призначено ні інспекторів, ні вжито будь-яких інших заходів для забезпечення виконання закону. Щоправда, Закон 1848 року не був повністю відмінений, але був знищений через посередництво цілої низки постанов. Декретом, виданим 17 травня 1851 року, було вилучено деякі виробництва з-під дії

Закону 1848 р. Декрет містив положення про те, що 12-годинне обмеження робочого дня чоловікам та жінкам, працюючих на фабриках, не може застосовуватися до вартових на фабриках, до осіб, які мали справу з доменними і сушильними печами або з котлами, які займалися декатируванням сукна, виготовленням клею, маркою мила, друкарством і літографуванням та ще до деяких осіб.

Декрет від 31 січня 1856 р. припускав додаткові години роботи для робітників шовково-прядильних фабрик, але тільки протягом 60-ти днів і тільки у межах 4 місяців: травня, червня, липня і серпня. З виникненням Третьої Республіки у Франції відбулися зміни в уряді. Уже у травні 1874 р. було призначено 15 інспекторів для нагляду за виконанням Закону 1848 р. та його доповнень. У цьому ж році і у 1883 р. були видані більш суворіші фабричні закони, які стосувалися жінок і дітей. З іншого боку, у листопаді 1885 р. був виданий адміністративний циркуляр, який виключав з-під дії цих законів усі майстерні, де застосовувалася лише робоча сила без використання машин, і де в одному приміщенні працювало менше 20 робітників. Але Закон 1848 р. номінально залишався дійсним, при цьому було вирішено вилучити з-під його дії (Декретом від 3 квітня 1889 р.) робітників, зайнятих виконанням урядових робіт, що стосувалися національної безпеки та оборони. Тож виключення були такі значні, що лише незначна чисельність робітників користувалася захистом Закону 1848 р. В Департаменті Сени, до якого входив і Париж, є свідчення, що за 1887 р. робітники, які підлягали інспекції та працювали у 30.201 закладі, склалися з 83.012 дорослих чоловіків, 28.373 жінок і 37.650 дітей. Із цієї чисельності робітників не більше 3.336 осіб підлягало легальному обмеженню годин праці, встановленому Законом 1848 р. Згідно з офіційними даними, у Департаменті Сени середня тривалість праці дорослих робітників за 1887 р. була між 10-ма та 11-ма годинами і незмінно нижче 12-ти годин.

З 1864 по 1871 старий «Інтернаціонал» багато зробив для підсилення у Франції руху на користь 8-годинного робочого дня. Але будь-яка агітація про реформи праці на довгий час була перервана «білим терором», який встановився після повалення Паризької комуни у 1871 році. У 1880 році агітація була відновлена об'єднанням «Parti ouvrier», і з цього часу встановлення 8-годинного робочого дня посередництвом закону стало основним прагненням кожної робітничої партії у Парижі і в інших великих містах Франції. На Лондонському міжнародному робітничому конгресі 1886 р. французькі делегати висловилися на користь закону про 8-годинний робочий день. Такі ж висловлювання пролунали і на двох міжнародних робітничих конгресах, які відбулися у Парижі у 1889 році.

Щоб зберегти міжнародний характер, покладений на користь 8-годинного робочого дня на Паризькому конгресі у 1889 р., у Цюріху, на кінець року було видано журнал під заголовком «Восьми-годинний робочий день», який виходив на 3 мовах.

У 1890 році депутація надала до Палати депутатів декілька сотень петицій від робітничих союзів і соціалістичних груп з усієї Франції на користь 8-ми годинного робочого дня. Палата на ці петиції реагувала дуже повільно, що в результаті призвело до невдоволення робітників. Це переросло у страйки, які спершу розпочалися серед паризьких робітників на газових заводах і фабриках із вироблення скла. Головним центром руху було Рубе, де більш ніж 300.000 робітників провели Перше травня на вулицях з вимогою 8-годинного робочого дня. У подальшому до них долучилися ще 70.000 робітників. Але страйк успіху не мав. Упродовж сесії 1890 року, головним чином

унаслідок вказаних страйків за 8-ми годинний робочий день, було призначено Комітет Палати депутатів для дослідження умов праці. Цей комітет, щоб переконатися, чи співчують робітники обмеженню законом годин праці, розіслали анкети-опитування паризьким робітникам. За результатами опитування 72,5 % робітників висловилися за 8-годинний робочий день із заборonoю наднормової праці, при цьому через посередництво законодавчого регулювання, але 27,5 % заявили протести проти законодавчого втручання.

Підсумовуючи, варто наголосити, що скорочення робочого дня почалося у Франції з 1848р. При цьому, французькі дослідники вважали, що боротьба робітників за встановлення восьмигодинного робочого дня була, перш за все, обумовлена законами людської втоми. Але це питання не досліджувалося за браком спеціальних установ, тож депутати прийняли закон про скорочення робочого дня через побоювання страйків 1 травня 1919р. а не на ґрунті виснаження робітників.

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

**АСОЦІАЦІЯ ВИПУСКНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОГО ЮРИДИЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

**МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ»
Випуск № 2 / 2021 р.**

30 травня 2021 року

Харків – 2021

УДК 340.12.001

ББК 67.0

М 34

Відповідальні за випуск:

Нанарова Ольга Олександрівна – член Секретаріату ГО «Асоціація випускників Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого».

Асоціація випускників Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Матеріали науково-практичної конференції «Теорія та практика сучасної
М 34 юриспруденції», випуск № 2, 2021 р., м. Харків, 30 травня, 2021 р. – Харків: ФОП
Бровін О.В., 2021. – 530 с.
ISBN 978-617-8009-25-0

Статті друкуються мовою авторів у авторській редакції.

Адреса редакційної колегії: вул. Пушкінська, 77, к. 228-п, м. Харків, 61024, Україна.

ISBN 978-617-8009-25-0